

RAPPORT

Musikkbasert miljøbehandling i et tverrsektorielt kompetanseutviklingsprogram i Brønnøy 2019 – 2021

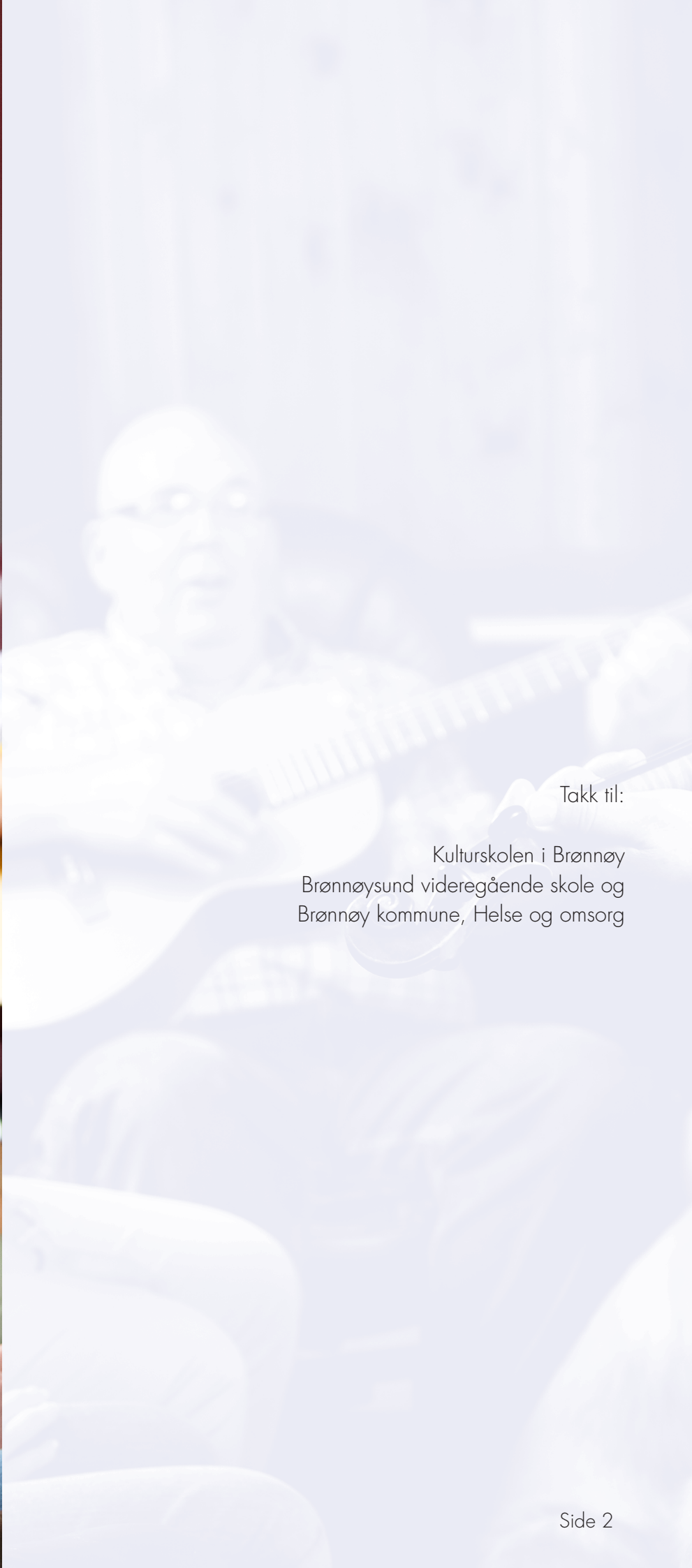
Kultur, helse og omsorg
NASJONALT KOMPETANSESENTER

NORSK KULTURSKOLERÅD

Aldring og helse
Nasjonalt senter

Takk til:

Kulturskolen i Brønnøy
Brønnøysund videregående skole og
Brønnøy kommune, Helse og omsorg

Innhold

1.	Innledning	4
2.	Bakgrunn	5
3.	Mål	7
4.	Målgruppe	8
5.	Gjennomføring	8
6.	Organisering, innhold og medvirkning	8
7.	Erfaringer og læringspunkter – for deltakere	12
8.	Læringspunkter – for Kompetansesenteret, Senteret for aldring og helse og Kulturskolerådet	16
9.	Anbefalinger og konklusjon	17
10.	Vedlegg og litteratur	18

1. Innledning

Formålet med denne rapporten er å vise hvordan kunnskap og erfaringer fra kompetanseutviklingsprogrammet Musikkbasert miljøbehandling (MMB) i Brønnøy (2019-2021) kan bidra til inspirasjon og videreutvikling i nye kommuner som ønsker et tverrsektorielt samarbeid rundt MMB spesielt og/eller kunst og kultur i helse og omsorg generelt. MMB er et nasjonalt opplæringsprogram i integrert bruk av musikk, sang og bevegelse i daglig pleie og omsorg. Her får helse og omsorgsarbeidere og andre yrkesgrupper opplæring i bruk av musikk, sang og bevegelse som et verktøy for å styrke læringsmiljø og forbedre miljøbehandlingene i helse og omsorg. Rapporten er basert på deltakerevalueringer underveis i perioden, dokumenter og notater gjennom hele perioden samt egne erfaringer og møtelogger. Her skisseres bakgrunn for arbeidet og det vises til resultater og læringspunkter både for deltakere og for tilretteleggerne av de faglige prosessene. Det blir også gjort refleksjoner om konkret arbeid videre.

Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg, Nasjonalt senter for aldring og helse og Norsk kulturskoleråd har vært ansvarlige for kompetanseutviklingsprogrammet i samarbeid med ledergruppa for MMB Brønnøy.

Rapporten er skrevet av

- * Vegar Rangul, styreleder, Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg
- * Odd Håpnes, rådgiver og tidligere daglig leder, Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg
- * Inger Molvik, rådgiver, Nasjonalt senter for aldring og helse
- * Ragnhild Skille, rådgiver og veileder, Norsk kulturskoleråd

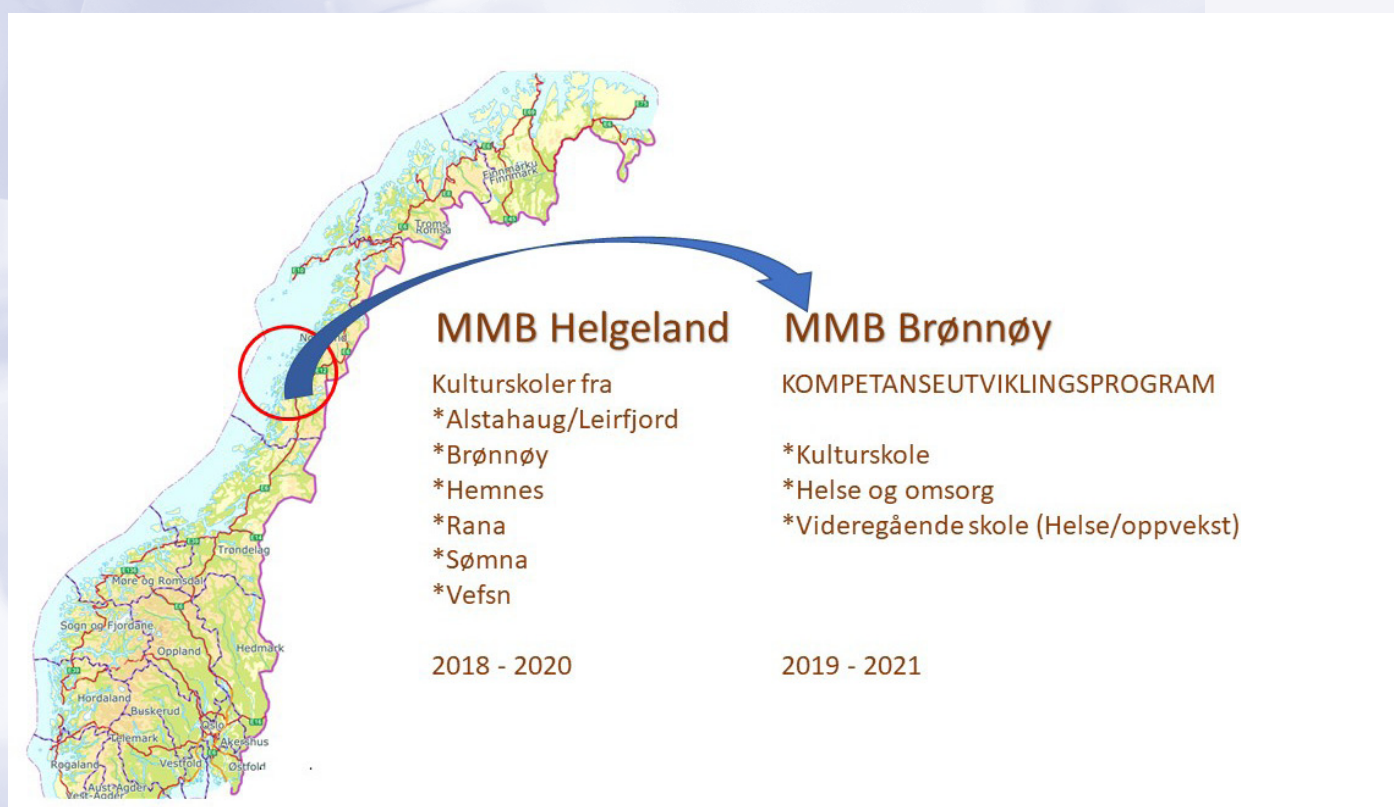
Oslo/Trondheim/Levanger
August 2022

2. Bakgrunn

Samarbeidet mellom Norsk kulturskoleråd og Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg har eksistert siden 2015 og har hatt som utgangspunkt å se kulturskolens rolle koblet til helse og omsorg gjennom Musikkbasert miljøbehandling (MMB). Ett av tiltakene i dette arbeidet har vært kulturskolenettverket MMB Helgeland som besto av kulturskoler med samarbeidsparter innen oppvekst, helse og omsorg. Seks kommuner på Sør-Helgeland (Alstahaug/Leirfjord, Hemnes, Mo i Rana, Mosjøen, Sømna og Brønnøy) deltok i dette treårig nettverket. Disse kommunene hadde sin avsluttende dialogkonferanse i september 2020. Målet for slutt-samlingen var å dele erfaringer, la seg inspirere av ny relevant teori og sette retning for videre samarbeid med de instansene kulturskolen hadde invitert inn i samarbeidet fra egen kommune. Dette var samarbeidsparter fra barnehage, grunnskole, videregående skole og helse og omsorgssektoren. I én av disse kommunene ble det – på initiativ fra de tre samarbeidspartene i kommunen – satt inn ressurser for å utvikle et eget kompetanseutviklingsprogram innen MMB (fig. 1).

I Brønnøy kommune var det allerede et etablert samarbeid fra 2014 mellom Kulturskolen i Brønnøy og Brønnøysund videregående skole om «skolekoret Noisy» på yrkesfaglig linje for helse- og oppvekst. Dette skapte, fra både elever, ansatte og ledelse i videregående skole og ansatte og ledelse i kulturskolen, en økt nysgjerrighet rundt og et behov for mer kunnskap om musikkens mangfoldige muligheter til det beste for ulike målgrupper i lokalsamfunnet. På bakgrunn av dette ønsket de tre instansene, som besto av Kulturskolen i Brønnøy, Helse og omsorg i Brønnøy kommune og Brønnøysund videregående skolerepresentert ved helse og oppvekstlinja, felles kompetanseutvikling for sine ansatte innen Musikkbasert miljøbehandling.

Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg, Nasjonalt senter for aldring og helse og Norsk kulturskoleråd imøtekom en henvendelse om dette i november 2018. Vi ville være med å bidra til utviklingen av MMB i Brønnøy, som den første kommunen i landet med tanke på denne form for trekantsamarbeid rundt MMB.

Figur 1 Organisering MMB Helgeland og MMB Brønnøy

Sett i sammenheng med fagfornyelsen i Kunnskapsløftet, der livsmestring og folkehelse er et viktig satsingsområde, samt det store fokus på betydningen musikk og bevegelse har for en god og vital helse, ønsket vi derfor å utvikle en kompetanseutviklingspilot der Brønnøysund videregående skole i samarbeid med Kulturskolen i Brønnøy satte Musikkbasert miljøbehandling på timeplanen – bokstavelig talt. Helse- og omsorgsetaten i Brønnøy ble invitert inn i samarbeidet som en viktig samarbeidspart og nyttig læringsarena for elevene i denne sammenhengen.

Dette imøtekom også oppfordringen i Folkehelsemeldinga *Gode liv i trygge samfunn* (Meld. St. 19, 2018 – 2019) der samarbeidet med Norsk kulturskoleråd og Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg omtales på følgende måte:

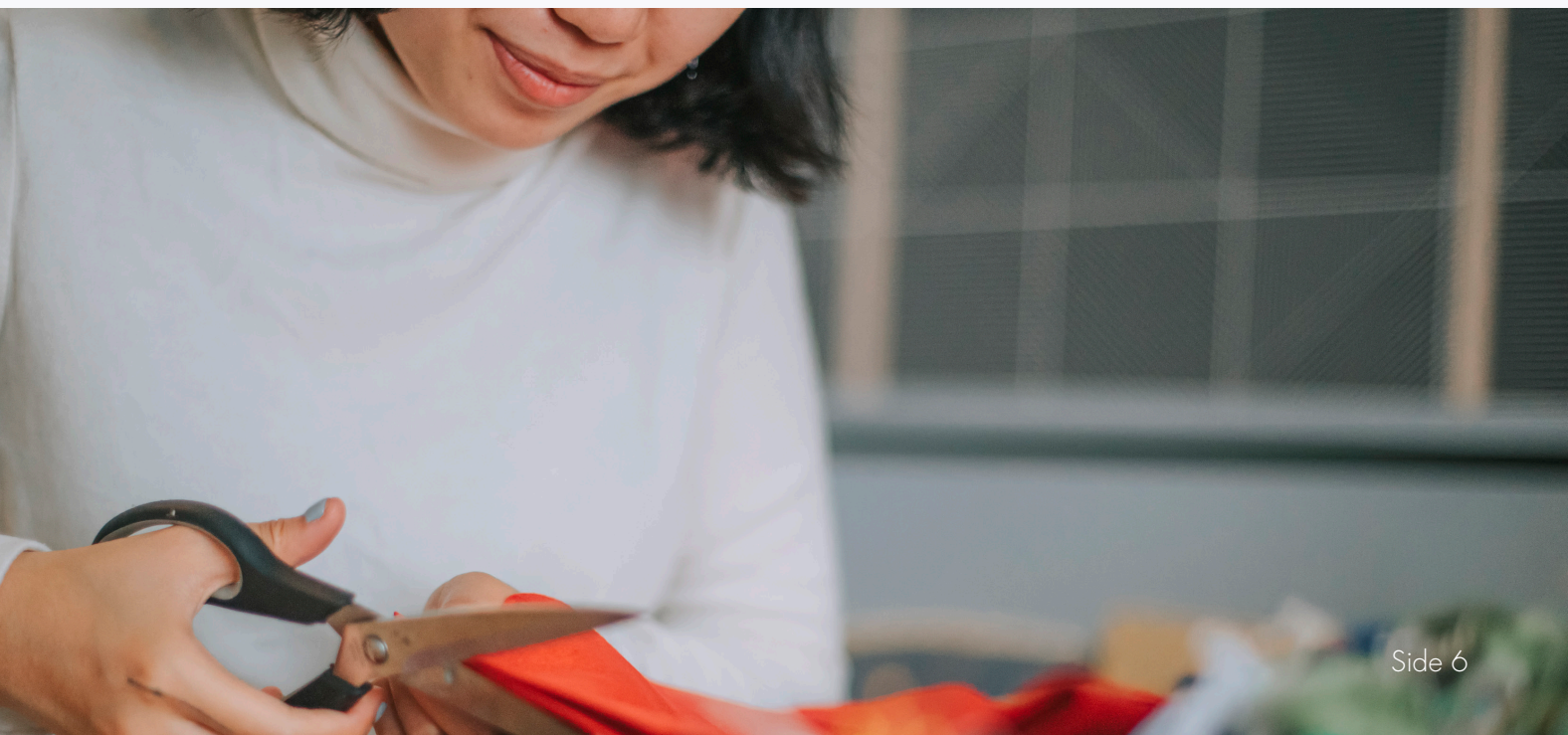
Norsk kulturskoleråd har utarbeidd ein rammeplan som er retningsgivande for kulturskulane. I rammeplanen står det at kulturskulane skal vere lokale ressurscenter. Det inneber direkte samarbeid med skulen, helse- og sosialsektoren og kulturlivet, og det må leggjast til rette for integrering og inkludering. Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg samarbeider med Norsk kulturskoleråd med sikte på å utvikle og konkretisere helseeffektane gjennom musikalsk/kulturell kompetanseutvikling hos barn og unge. (Helse- og omsorgsdepartementet, 2019, s. 35)

Videre har Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg siden opprettelsen i 2014 hatt et forpliktende samarbeid med Nasjonalt senter for

aldring og helse. Det mest omfattende faglige samarbeidet mellom de to sentrene er utviklingen av opplæringsprogrammet Musikkbasert miljøbehandling fra 2015 (videreført fra 2021) og lagt inn i Kompetanseløft 2025 (Miljøbehandling med integrert bruk av musikk, sang og bevegelse). Musikkbasert miljøbehandling er her beskrevet som et opplæringstilbud om integrert musikk, sang og bevegelse i miljøbehandling.

Opplæringsprogrammet inneholder både kurs og utdanninger – sistnevnte i et samarbeid med Nord universitet. Innenfor opplæringsprogrammet ligger ABC Musikkbasert miljøbehandling med Nasjonalt senter for aldring og helse som ansvarlig sammen med Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg på oppdrag av Helsedirektoratet. Kompetanseutviklingsprogrammet for MMB Brønnøy ble lagt på et nivå i kunnskapstilfang i sjiktet mellom innholdet i ABC Musikkbasert miljøbehandling og studietilbudene Nasjonalt kompetansesenter gjennomfører innen MMB. Teori og praktiske oppgaver ble i stor grad hentet fra opplæringsprogrammets ulike tilbud.

En veileder fra veiledningsordningen i Norsk kulturskoleråd var hovedansvarlig for fasilitering av prosesser og gjennomføring av selve prosjektet, men selve kompetanseutviklingsprogrammet ble utviklet av en arbeidsgruppe bestående av representanter fra alle bidragsyterne i samarbeid med en ledergruppe for MMB i Brønnøy kommune.

3. Mål

Kompetanseutviklingsprogrammet i MMB Brønnøy hadde en todelt overordnet målsetting. Det handlet for det første om å bidra til å danne en kultur for et kontinuerlig utviklings- og samskappingsarbeid innen miljøbehandling med integrert bruk av musikk, sang og bevegelse gjennom utvikling av ny kompetanse – faglig og individuelt. Dette til bruk i et trekant-samarbeid for å utvikle et felles «rom» for nye tiltak og handlinger som inkluderte alle instansene – det som etter hvert ble kalt samskaping i «det fjerde rommet» (fig. 2).

Figur 2 "Trekantsamarbeidet" i MMB Brønnøy

«Det fjerde rommet» er en metafor for samskappingsarenaen. Her utfordres et spenningsforhold mellom ulike kunnskapskulturer der begrep og innhold måtte diskuteres på nytt for å skape nye forståelser mellom profesjonene.

Vi vil i denne sammenhengen vise til professor Elin Angelos (2014) understreking av ivaretagelsen av mangfoldet mellom de ulike profesjonsforståelsene der hun sier at de «ulike typer kunnen og ulike typer ansvar kan bli tydeligere gjennom å speiles i og brynes mot hverandre. Klare ulikheter kan videre være et godt utgangspunkt for fruktbart samarbeid» (Angelo, 2014, s.12).

For det andre var det viktig for hver enkelt organisasjon å finne sin identitet når det gjaldt bruk av MMB internt. For ansatte innen helse og omsorg handlet det om at musikk, sang og bevegelse skulle inngå som en naturlig del av den daglige pleien og omsorgen. For elever på helse- og oppvekstlinja og lærere ved H/O-linjen ved den videregående skolen handlet det om at musikk, sang og bevegelse skulle være en naturlig del av opplæringen for de elevene som skal ut å jobbe innen helse og oppvekst. For kulturskolens ansatte handlet det om å utvikle og styrke rollen som ressurscenter i arbeidet med å støtte opp om Musikkbasert miljøbehandling i kommunen og bidra i større grad med kunst og kultur innen helse og omsorg. Vi skriver mer om erfaringer og resultater knyttet til disse målsettingene i kap. 7.

4. Målgruppe

Målgruppen for kompetanseutviklingsprogrammet i Brønnøy var ansatte og ledelse i

- helse og omsorg
- videregående skole
- kulturskole

Målgruppen inkluderte helsefagarbeidere, sykepleiere og ansatte innen helse og omsorg og psykisk helsearbeid, annet helsepersonell, aktivitører, kulturarbeidere, lærere innen helse- og oppvekst på videregående skole og kulturskolelærere. Det var også en forutsetning at ledere innen helse og omsorg, den videregående skolen og kulturskolen skulle være med i målgruppen.

5. Gjennomføring

Det ble i perioden gjennomført 6 kompetanseutviklingsamlinger og en innledende prosess-samling der vi kartla deltakernes ambisjoner rundt medvirkning, omfang og tidsbruk i prosjektet og identifiserte behov og muligheter for å imøtekomme disse.

Prosjektets mål skulle oppnås gjennom faglige forelesninger om elementene i MMB, prosessarbeid i samlingene med deling og drøfting av egne refleksjoner rundt utviklingen i arbeidet og individuelle og kollektive refleksjonsoppgaver mellom samlingene. Samlingene ble lagt opp i samarbeid med ledergruppa for MMB i Brønnøy og ble gjennomført som heldags dialogsamlinger der møtet med andres erfaringer fra mellom-periodene, tilførsel av teori og forskning samt diskusjoner rundt forventninger videre var viktige ingredienser. En avklaring av «neste steg» i både individuelt og kollektivt arbeid – både på egen arbeidsplass og i «det fjerde rommet» (fig. 2) – var alltid et viktig element i disse samlingene.

6. Organisering, innhold og medvirkning

Ledergruppens sammensetning og funksjon

Ledergruppa i MMB Brønnøy var etablert før kompetanseutviklingsprogrammet ble initiert og besto av avdelingsleder for helse og omsorg, avdelingsleder for helse og oppvekstlinja ved videregående skole og rektor ved kulturskolen. Ledergruppa eksisterer fremdeles, og det er også nå tilsatt egen koordinator for MMB i Brønnøy. Under arbeidet med kompetanseutviklingsprogrammet jobbet ledergruppa for forankring av

piloten både politisk og administrativt. Ledergruppa jobbet opp mot egne etatsjefer for å bidra til større kjennskap, tilføre kunnskap og med et håp om å skape et større engasjement og eierskap til arbeidet med MMB i Brønnøy. Ledergruppa har også jobbet mot politisk nivå i kommunen for større forankring og for å utvikle en forståelse for kunstens og kulturens rolle i arbeidet med å skape det gode liv for kommunens innbyggere.

Ledergruppa har hatt jevnlige møter både med og uten prosjektleder for kompetanseutviklingsprogrammet. De har bidratt i planleggingen av samlinger, vært med og styrt ambisjoner og sett muligheter. Ledergruppa har på denne måten vært de som har fungert som endringsagenter i arbeidet om MMB i sin kommune.

Deltakergruppens sammensetning og funksjon

Det var forventet at de ulike deltakerinstansene skulle stille med et fast antall ansatte som skulle følge hele programmet, delta i samlinger og være ansvarlig for å operasjonalisere MMB i egne institusjoner mellom samlingene og i tillegg utvikle tiltak i samarbeid mellom institusjonene. Dette ble ulikt fulgt opp. Alle lærerne og avdelingsleder fra videregående var delaktige gjennom hele utviklingsløpet. Kulturskolen hadde med musikkterapeut, kunstfaglig lærer og kulturskolelærer samt kulturskoleleder der alle

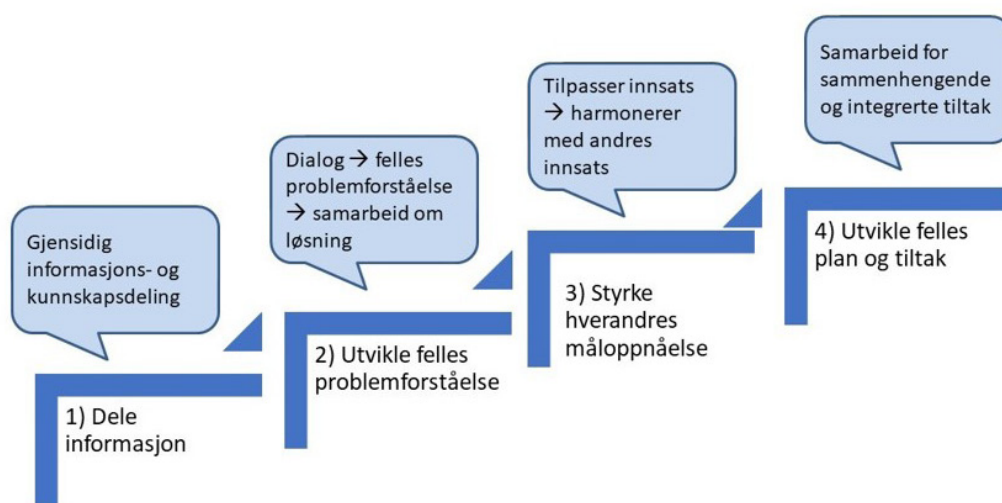
gjennomførte hele programmet.

Utfordringen kom tidlig når det gjaldt mulighetene helse og omsorg hadde for å sende de samme ansatte hver gang, eller hvor mange som kunne delta. Her startet vi med mange flere deltakere enn de som til slutt fullførte. Et læringspunkt i dette var at ansatte i helse og omsorg ikke har de samme mulighetene for å avsette tid til kompetanseheving som ansatte i videregående skole og kulturskole. Et sterkt press på helsepersonell i denne perioden pga. utfordringer pandemien ga, var også en medvirkende årsak til et lavere antall helsepersonell på samlingene enn forventet.

Prosesser for medvirkning

Deltakerne i prosjektet har hele tiden vært med på å definere ambisjonsnivå, gitt innspill på foredragsholdere, reflektert over egen praksis både individuelt og i grupper og sammen sett muligheter for etablering og gjennomføring av tiltak – både på fellesarenaer og i egne organisasjoner. Det har vært gjennomført flere spøringer underveis i prosessen, også for å holde prosjektet varmt pga. pandemien som forstyrret fremdrift og for å identifisere muligheter for felles utviklingsprosesser. Spørringene ble utarbeidet av ledergruppa i MMB Brønnøy i samarbeid med veileder fra Norsk kulturskoleråd.

Prosesser for samhandling

Figur 3 «Samordningsstigen», Difi 2014

Med utgangspunkt i DiFi's (2014) samordningsstige (fig. 3) forklarer vi hvordan det å legge grunnlag for et større eierskap og medvirkning gjennom samhandling og samarbeid var tenkt fra starten av i kompetanseutviklingsprogrammet.

En grunnleggende premis i samhandlingen mellom de tre instansene var å dele informasjon med hverandre om egne (altså institusjonenes) behov og ønsker samt muligheter for i det hele tatt kunne begynne trekantsamarbeidet. Gjennom prosesser både i samlinger og i mellomarbeid ønsket vi at dette skulle bidra til å utvikle en felles problemforståelse, felles begrepsforståelse og hvordan man forsto utfordringene hver instans sto overfor, hva dette dreide seg om, og hvilke tiltak og innsatser som kunne iverksettes for hver organisasjon eller i samarbeid mellom alle tre organisasjonene. Dette anså vi som en premis for å kunne samarbeide videre om løsninger – deltakerne måtte se eller få forståelse for de samme problemene/utfordringene.

Å styrke hverandres måloppnåelse var neste steg – ikke bare at noen bidro inn mot andres behov, men at man gjennom tettere dialog og kjennskap til hverandre tilpasset egen eller organisasjonens innsats, innretning og mål slik at det harmonerte bedre med de andre aktørenes innsats, innretning og mål. Et viktig poeng i dette var å tilstrebe et symmetrisk og likeverdig forhold slik at ikke resultatet ble at en av organisasjonene svekket de andres måloppnåelse/innsats i stedet for å styrke den.

Det siste trinnet opplevdes som det mest ambisiøse og utfordrende trinnet i samordningsstigen. Her jobbes det fremdeles aktivt i kommunen med å lage felles løsninger, felles tiltak som ivaretar alles behov og muligheter – en samordnet løsning. På dette nivået handler det om en samordning av felles innsats for å lage noe som ingen av aktørene kunne ha klart å gjøre hver for seg. Dette nivået beskrives i modellen som positiv samordning, som innebærer en mer offensiv tilnærming, hvor man er opptatt av å lage sammenhengende og integrerte tiltak og virkemidler. De ulike aktørene, avhengig av om vi er på system- eller individnivå, samarbeider for å utvikle nye løsninger, en felles plan, en ny samordnet tjeneste (Direktoratet for forvaltning og IKT, 2014, s.16) Dette nivået trenger ledelse og tilrettelegging av samlinger. Dette har Brønnøy kommune søkt å løse ved at de har ansatt en koordinator for MMB i kommunen.

Samlingenes temaområder

Tabell 1 Innhold på samlingene MMB Brønnøy 2019 - 2021

Prosesssamling 28. mai 2019	* Hva kan og vil kompetanseheving innen MMB inneholde sett fra Nasjonalt kompetansesenter sin synsvinkel? * Hva vil kulturskolen, videregående skole og helse- og omsorgstjenestene at kompetanseheving skal inneholde? * Ambisjonsnivå: Hvor legger vi lista – med tanke på omfang og tidsbruk? * Konkretisering av fremdrift	Vegar ¹ , Odd ² , Ragnhild ³
1. samling 23. aug. 2019	Kunnskapsgrunnlaget og elementene i MMB * Gjennomgang av hvilke kunnskaper, ferdigheter vi skal sitte igjen med etter kompetansehevingen * En kort innføring i alle elementene vi kommer til å fokusere gjennom samlingene * Oppgaver og dialog/prosess i grupper	Helene Waage ⁴ , Vegar, Ragnhild
2. samling 22. okt. 2019	Forankring/implementering Fra elementene i MMB: * Lydmiljøets betydning * Kartlegging av musikkpreferanser * Oppgaver og dialog/prosess i grupper	Inger, Odd, Ragnhild
3. samling 7. febr. 2020	Fra elementene i MMB: * Musikkens betydning og sang i ulike former, til ulikt bruk * Konkret om hvordan bruke musikk og sang i helse – og hvorfor * Generasjonssang * Gode argumenter og praktisk aktivitet * Oppgaver og dialog/prosess i grupper	Åse Granmo ⁵ , Helene Jøssund ⁶ , Inger ⁷ , Trine Lise Vollen ⁸ , Ragnhild
4. samling 4. okt. 2020	Andre kulturuttrykk * Mønsterprosjektet (filt) * Parkinsonprosjektet og MMB inn mot både barnehage og videregående * Oppgaver og dialog/prosess i grupper	Anne Helga Henning ⁹ , Bente Stensgård ¹⁰ , Ragnhild
Nov. 2020	Hvordan innarbeide MMB i planverket? Barrierer for å implementere MMB i daglig aktivitet? Politikerverksted – Ledelsesforankring – Kunnskapsdeling	Ble utsatt pga. pandemien
5. samling 4. des. 2020 ZOOM	Statusoppdatering og videre utvikling * Info om midler kommunen har mottatt * Felles digital arena * Dialog og prosess – konkretisering av tiltak * Formalisering av samarbeidsavtale	Ledergruppa i MMB Brønnøy + Ragnhild
6. samling 4. okt. 2020 opprinnelig vår 21, men måtte utsettes til 8. nov. 2021	«Veien videre» samling * hva ville vi? * hvor kom vi? – målsettingen med kompetanseutviklingen og ståsted per idag * Noen (nye) teoretiske forankringer for arbeidet vårt og forventninger videre fra kompetansesenteret og kulturskolerådet * Samskaping – balansekunst? * ABC – MMB Psykisk utviklingshemmede * Systematisk bruk av rytme som støtte ved gange, trening, lek og andre aktiviteter. * MMB knyttet til livsmestring og samfunnsmandatet vårt. * Hvordan sikre bærekraftig utbytte av kompetanseutviklingsprosjektet etter at perioden er over	Audun Myskja ¹¹ , Odd, Inger, Ragnhild

1 Vegar Rangul, styreleder, Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg, MMB.

2 Odd Håpnæs, rådgiver/tidligere daglig leder, Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg/MMB

3 Ragnhild Skille, rådgiver og veileder, Norsk kulturskoleråd

4 Helene Waage, Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg, MMB

5 Åse Granmo, rektor Grane kulturskole og styrer Karius og Baktus barnehage

6 Helene Jøssund, sykepleier, Trondhjems hospital

7 Inger Molvik, rådgiver, Nasjonalt senter for aldring og helse

8 Trine Lise Vollen, musikkterapeut og lærer, Kulturskolen i Brønnøy

9 Anne Helga Henning, billedkunstner og universitetslektor, NTNU

10 Bente Stensgård, instruktør parkinsonprosjektet, Levanger kommune

11 Audun Myskja, fagveileder, Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg, MMB

7. Erfaringer og læringspunkter – for deltakerne

Det har vært et mål at deltakerne i kompetanseutviklingsprogrammet ved programmets slutt skulle ha fått grunnleggende kunnskaper om

- helseutfordringene i samfunnet, med særlig fokus på aldring og helse.
- musikkbaserte metoder og hvordan musikk og bevegelse påvirker hjerne, kropp, sanser, balanse og følelser.
- metoder for observasjon, kartlegging, tiltak og dokumentasjon for individualisert musikk.

Videre skal de ha utviklet ferdigheter og generell kompetanse i å

- anvende enkle musikkbaserte verktøy i miljøbehandling.
- anvende metoder for observasjon og kartlegging ved individualisert tilpasset musikkbasert miljøbehandling.
- reflektere over egen praksis og justere denne på bakgrunn av ny kunnskap og nye ferdigheter.
- implementere og ta i bruk av musikkbaserte verktøy på arbeidsplassen.

I dette kapittelet skisserer vi derfor noen resultater som er oppnådd gjennom programperioden og hvilket læringsutbytte vi anser organisasjonene og deltakerne i programmet har hatt. Dette er basert på egne erfaringer, men også på deltakerevalueringer som ble gjennomført i perioden – en midtveisevaluering og en sluttevaluering – relatert til de målene som ble satt for arbeidet.

DELTAKERNE:

Et av målene i kompetanseutviklingsprogrammet handler om å danne en kultur for et kontinuerlig utviklings- og samskappingsarbeid innen miljøbehandling med integrert bruk av musikk, sang og bevegelse i kommunen. Her svarte et flertall av deltakerne i undersøkelsen – ca. 85% – at de bruker det de har lært på samlingene i sitt arbeide. Like mange svarte at teori og eksempler som ble presentert på samlingene traff godt når det gjaldt det arbeidet som skulle gjøres i den enkelte institusjon. Litt færre, men likevel ca. 70%, svarte at de har opplevd kompetanseutviklingsprogrammet som nyttig. Det beskrives også i undersøkelsene hvordan de enkelte deltakerne praktiserer MMB i sitt arbeid – og her er svarene både relatert til egen organisasjon og til samarbeidet mellom aktørene i programmet.

På spørsmål om i hvilken grad samarbeidet mellom de tre instansene har vært nyttig for deltakerne og institusjonene er svarene gradert fra 1 til 6 der 6 er best og 1 er dårligst. Her er det et overveiende flertall som har krysset av for tallene 4 til 6 – til sammen 85% – som vi anser som et veldig godt resultat.

ORGANISASJONENE:

***HELSE OG OMSORG:**

For de som jobber innen helse og omsorg handler det om at musikk, sang og bevegelse skal inngå som en naturlig del av den daglige pleien og omsorgen. Her refereres det til at de ansatte bruker musikk i samlingsstunder med beboerne. Ofte tilegnes en sang til hver beboer/pasient ut fra de sangene de ansatte vet at de liker. MMB brukes også som avledning, trygging, regulering av humør og stemningsleie og i stell av beboere/pasienter. En av de ansatte sier:

«Jeg bruker det aktivt i samhandling med pasientene. Det er så givende og inspirerende å se, som for eksempel de som ikke har stort igjen av språkferdigheter synger tekst klart og tydelig. Kroppsspråket som sier mer enn tusen ord at dette setter de stor pris på»

De utfordringer som oppsto i prosjektperioden handlet for det meste om muligheten de ansatte innen helse og omsorg hadde for å delta i programmet fordi arbeidspresset var for stort på grunn av pandemiens begrensninger, behov for ekstra vaktarbeid og det at helsepersonell ikke har samme muligheten for kompetanseheving innen sin arbeidstid og måtte bruke av sin fritid.

*HELSE OG OPPVEKST/VIDEREGÅENDE SKOLE:

For helse- og oppvekstelever og lærere i den videregående skolen handler det om at musikk, sang og bevegelse skal være en naturlig del av opplæringen. I denne sammenheng kommenterer en lærer fra videregående skole at de bruker MMB i forbindelse med undervisning i alle programfag og at det jobbes bevisst med MMB knyttet spesielt til YFF (yrkesfaglig fordypning). Læreren sier at det bli lagt vekt på at elevene skal lære å kunne bruke musikk og sang i hverdagen med spesielt eldre og demente. Her gis det musikkoppgaver som de kan utføre i praksis og etterpå reflektere over responsen til beboerne/pasientene.

«Vi har skolekor som jobber hele høstsemesteret og vinterhalvåret med så å avslutte med konserter for syke hjem/barnehager og SFO. Når vi ikke synger, fletter vi MMB inn i fagene og drøfter sammen og prøver ut bla metoder når elevene er ute i praksis. En del av det som blir prøvd ut, er metoder som vi lærer på MMB samlinger»

Et læringspunkt – og et refleksjonstema – fra arbeidet i videregående skole har også vært hvordan knytte dette til de elevene som har barn og ungdom som sitt satsingsområde. I denne sammenheng problematiseres begrepet miljøbehandling. De tiltakene som gjøres opp mot barn og unge er at de bruker musiske virkemidler for å skape gode miljø rundt hvert enkelt barn og ungdom – altså musikkbasert miljøskapning eller musikkbasert miljøarbeid.

«Har hatt "Hvordan kan man bruke musikk i forhold til barn og unge" som et eget tema og prøver ellers å flette det inn i undervisninga der det passer. I forhold til arbeid med "vanlige" barn og unge er "behandling" (jfr. MMB) et begrep det ikke er naturlig å bruke, og utgangspunktet og vinklinga blir derfor noe annerledes enn det vil være i forhold til sykehjemspasienter/beboere»

Brønnøysund videregående skole arbeider også for å bringe MMB inn i den lokale læreplanen for Helse- og oppvekst.

«Jeg kunne tenkt meg å få MMB skikkelig inn i læreplanen. Lærere skulle fått satt av tid sammen slik at vi får gjort ting mere grundig. Det kan fort bli slik at klasser med lærere som «brenner» for MMB får brukt dette mer enn andre. Tror med mer tid til drøfting og planlegging sammen, vil få opp engasjement hos alle»

*KULTURSKOLE:

For kulturskolens ansatte handler det om å utvikle og styrke rollen som ressurscenter i arbeidet med Musikkbasert miljøbehandling i kommunen. Dette fokuset vises tydelig gjennom svarene i undersøkelsen, der kulturskolens ansatte bl.a. referer til innsats og ansvar for MMB-tiltak både i førstelinje (direkte kontakt med elever, beboere, mennesker med særskilte behov osv) og i andrelinje (bidra i arbeidet med kompetanseutvikling for ansatte innen både helse og oppvekst).

«Som musikkterapeut har jeg en del spesialelever de dagene jeg underviser på skolen. Gjennom kulturskolen har jeg Trim og trall på sykehjemmet pluss en del konserter/sangstunder for hjemmeværende brukere av dagsenteret. Kor/allsangstunder for brukerne av dagsenteret»

«Samarbeid med videregående skole. Samarbeid med ansatte i helsesektor og utvikle og gjennomføre aktiviteter på dagsenter for hjemmeboende demente. Kollegasamarbeid med musikk lærere for å gi et større mangfold av aktiviteter for de eldre.»

«Vi er også kommet godt i gang med planlegging for å bruke toving og taktile aktiviteter i samarbeid med kultur skole/pleie og omsorg. Vi tenker også generasjonssang der elevene våre får med bla 1.klassinger/eldre... Vi har mye vi gjerne vil jobbe med».

TVERRSEKTORIELT ARBEID:

Samskappingsarbeidet mellom de tre instansene må ledes og fasiliteres, noen må ta initiativ og holde det varmt. Det har derfor vært jobbet iherdig for å få ansatt en person som kunne lede dette arbeidet videre etter at pilotprosjektet var ferdig.

«Neste steg er å få ansatt MMB-koordinator som kan samkjøre våre aktiviteter og samtidig bidra til utviklingen videre sammen med kulturskolen, videregående skole og helse og omsorg i Brønnøy kommune».

Det er nylig opprettet en koordinatorstilling for samskappingsarbeidet som har ansvar for at arbeidet videreføres og utvikles i tråd med de behovene som identifiseres og de mulighetene man ser. Pr 2022 er altså «verdens første koordinator for et trekantsamarbeid innen MMB» opprettet i Brønnøy. Koordinatorstillingen er på sett og vis en «ny pilot» som Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg, Nasjonalt senter for aldring og helse og Norsk kulturskoleråd vil følge tett for å høste lærdom og erfaringer som kan bringes videre til nye kommuner.

TVERRSEKTORIELL LEDERGRUPPE:

Brønnøy kommune har etablert en tverrsektoriell gruppe for MMB for å etablere systematisk arbeid med og økt kompetanse innen musikkbasert miljøbehandling innen både helse og omsorg, skole og kultur.

«Fortsette å sette MMB strukturert inn i hverdagen. Jobbe aktivt for å åpne kommunikasjonen på tvers så vi ikke glemmer hverandre»

Gruppa består av ledere fra de tre deltakerne i kompetanseutviklingsprogrammet og de verner om, våker over og gir energi til MMB-arbeidet i kommunen på en positiv måte. I et metaperspektiv løftes trekantsamarbeidet her ofte ut over tiltaksmodus for å diskutere premisser, kontekster, formål, forankring og videreutvikling av MMB i kommunen.

«Jeg praktiserer ikke MMB i mitt daglige arbeid, men jeg bruker det vi har lært til å jobbe for at MMB skal bli en viktig del av Brønnøy kommunes omsorgstilbud for eldre og etter hvert andre mennesker med behov for musikk i hverdagen»

«Kulturskolen bør være en motor i gjennomføringen av MMB i vår kommune, en pådriver til at det blir politisk vedtatt at vi skal være en MMB-kommune»

«MMB, har jeg nå lært og erfart, er utrolig viktig for livsglede, mestring og motivasjon for brukerne, og det være seg om det er for eldre i institusjon eller hjemmeboende. Samtidig ser jeg verdien av å utvide MMB til å gjelde også andre brukergrupper som f.eks innen psykiatrien. Kompetanseutviklingsprogrammet har bidratt til at vi kan oppfylle dette i vår kommune. En fornøyelse å samarbeide med dere alle»

ANDRE RESULTATER:

Mye skriftlig materiale er gjort gjennom prosjektperioden, alt dette er samlet i en egen digital plattform. Foredrag om hvordan MMB er forsøkt forankret i kommunen og eksemplifisering av samskappingsarbeidet i Brønnøy, er gjort på studiet i MMB og Kunst og kultur i helse og omsorg ved Nord universitet. MMB Brønnøy ble også beskrevet i et aksjonsforskningsprosjekt i masteroppgaven «Samskaping = balansekunst?». Prosjektet handler om hvordan man gjennom samskaping kan fremme en kultur for Musikkbasert miljøbehandling i en kommune hvor kulturskolen er en aktiv samskappingsaktør sammen med videregående skole og helse og omsorgsetaten (Skille, 2020).

8. Læringspunkter – for Kompetansesenteret, Senteret for aldring og helse og Kulturskolerådet

Dette kapittelet handler om hvordan vi som samarbeidende organisasjoner kan være ressurser for hverandre – og andre – og hvordan vi kan vise til helhetlige løsninger som inspirerer, involverer og inkluderer flere instanser i samskaping rundt kultur og helse og Musikkbasert miljøbehandling i kommunene. Samarbeidet er også en operasjonalisering av den oppfordringen som er gitt oss i Stortingsmelding 19 «Gode liv i eit trygt samfunn» (2019). Der fremheves det tverrsektorielle ansvaret de ulike sektorene lokalt, regionalt og nasjonalt har for å ivareta helseperspektivet for kommunens innbyggere. Kulturskolerådet og kompetansesenteret er spesifikt nevnt for å bistå kommunene i kompetanseutvikling innen MMB (Helse- og omsorgsdepartementet, 2019, s. 35)

Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg skal videreutvikle det nasjonale opplæringsprogrammet i miljøbehandling med integrert bruk av musikk, sang og bevegelse. Sammen med Nasjonalt senter for aldring og helse og Norsk kulturskoleråd, skal vi utvikle nye tverrfaglige opplæringer for å styrke tverrfaglige tema i videregående skole, kulturskolen og helse og omsorg (Ref. Anbudssøknad MMB, 2021). I tillegg til musikk, sang og bevegelse som kjerneaktiviteter i MMB, har utviklingsarbeidet tatt inn nye kunst og kulturuttrykk – her billedkunst. Samarbeidet bidrar til å styrke muligheten for en sterkere nasjonal implementering av MMB. I tillegg vil det tverrsektorielle samarbeidet bidra til bedre ressursutnyttelse, med kulturskolen sin tilstedeværelse i alle kommuner.

Erfaringene i utviklingsarbeidet har gitt Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg muligheten til å styrke sammenhengene mellom kunst og kulturdeltakelse, mestring og helse for ulike målgrupper, inkludert barn og ungdom. Dette bidrar til å styrke vektlegging av kunst og kultur som en integrert del av det daglige folkehelsearbeidet.

Nasjonalt senter for aldring og helse har som mål å utvikle nye modeller og verktøy for forebygging, utredning, behandling, oppfølging, omsorg, samhandling og kompetanseheving som er tilpasset et helsefremmende og aldersvennlig samfunn og helse- og omsorgstjenestenes behov, på tvers av tjenestenivåer og fagfelt. Dette innebærer formidling av kunnskap om aldring, helsefremmende og forebyggende arbeid og eldrehelse, og gi informasjon, opplæring og undervisning som bidrar til økt helsekompetanse og kunnskapsbasert praksis. Prosjektet er i tråd med Aldring og helses målsetting om å samarbeide med andre aktører med tilgrensende ansvar og overlappende fagfelt, lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt – deriblant relevante interesse- og frivillige organisasjoner.

Aldring og helse vil bruke erfaringene fra dette samarbeidet til å utforske liknende samarbeidsmodeller for de øvrige kompetanseområdene i ABC-opplæringen.

For *Norsk kulturskoleråds* del handler dette om at vi har skaffet oss nødvendige erfaringer fra et samarbeid med kompetansemiljøer som vi er helt avhengige av for at medlemskommunene våre skal få kvalifisert kunnskap og forskning i sine utprøvinger av modeller og metoder som omfavner kunst, kultur og helse generelt og Musikkbasert miljøbehandling spesielt. Dette er også helt i tråd med Skaarutvalgets rapport «Ny tid – Nye oppgaver» som anser koordinering og kontakt opp mot ulike kompetansemiljø, samarbeidsparter og UH-sektor som sentrale arbeidsoppgaver i kulturskolerådet for best ivaretagelse og utvikling av de ulike programområdene i Rammeplan for kulturskolen (Norsk kulturskoleråd, 2014, s. 25).

9. Anbefalinger og konklusjon

Utviklingsarbeidet har vakt nasjonal interesse og det er informert om dette i Helse- og omsorgsdepartementet og i Kunnskapsdepartementet som en pilot som er tenkt videreført i andre kommuner etter endt periode i Brønnøy. Her vil det være aktuelt å modifisere metoder og verktøy og bruke skriftlig materiell som er utviklet i prosjektet som dokumentasjon og et utgangspunkt for å initiere og støtte prosjekt i andre kommuner. Så langt vi vet er dette nybrottsarbeid og vi kjenner ikke til at noen kommuner tidligere har gjort et slikt omfattende «trekantsamarbeid» med samme type aktører som MMB Brønnøy har gjort.

Anbefalinger om videre samarbeid mellom de tre nasjonale instansene og mulige aksjonspunkter:

- 1) På bakgrunn av en kartlegging av kommuner som allerede er i gang med eller ønsker tverrsektorielt samarbeid rundt MMB/Kunst og kultur i helse og omsorg i sine kommuner, vil det bli invitert til en prosess samling for å danne lærende nettverk innad og mellom kommuner. Kompetanseutviklingsprogrammet vil her bli presentert for kommuner med kulturskoler som ønsker å tilrettelegge for kommunalt samarbeid/samskaping. Hvilke kompetanser trengs, hvordan initiere og identifisere behov og muligheter i egen kommune? Hvordan skape dialog og dele erfaringer mellom kommuner som satser?
- 2) Det vil bli utferdiget en felles søknad om midler til videre samarbeid ved en henvendelse til nasjonale myndigheter. Midler herfra vil bli brukt til insentiver for kommunene som ønsker å gå i gang med et tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid rundt kultur, læring, mestring og helse og Musikkbasert miljøbehandling.
- 3) Utarbeiding av en enkel opplæringspakke innen MMB for blant annet å følge opp det arbeidet som gjennom kompetanseutviklingsprogrammet i Brønnøy er gjort i videregående skole, og som også skal inkludere samarbeidet med kulturskole og helse og omsorg.
- 4) Det vil fra alle instansene i samarbeidet jobbes videre med fortsatt spredning til beslutningstakere og mulige samarbeidspartnere på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.
- 5) Tilby veiledning for kommuner, som et parallelt arbeid til kunnskapsutvikling gjennom kompetanseprogrammet MMB, med det mål å jobbe kunnskapsbasert, handlingsrettet og konkret i egne kommuner med MMB og kunst og kultur i helse og omsorg.

Gjennom kompetanseutviklingsprogrammet i Brønnøy er det gjort erfaringer og skapt resultater der sang, musikk, dans og bildende kunst er tatt i bruk for å styrke læring, mestring, helse og omsorg for ulike målgrupper med tre sektorer i en samskapingsprosess. Utgangspunktet har vært samhandling mellom det nasjonale opplæringsprogrammet Musikkbasert miljøbehandling, ansatte ved helse og oppvekst, Brønnøy videregående skole med korprosjektet Noisy og kulturskolen i Brønnøy kommune som lokalt ressurscenter.

Arbeidet har hatt som mål å skape en bedre hverdag for de involverte der musikken og kulturens iboende krefter tas i bruk. Arbeidet har videre utviklet en samhandlingsmodell der kulturtiltak har blitt individuelt tilpasset, flere yrkesgrupper samhandler og der bedre ressursutnyttelse har vært i fokus.

Kompetanseutviklingsprogrammet har bidratt til økt forståelse for bruken av Musikkbasert miljøbehandling og gitt erfaringer som kan være relevante for andre kommuner og fylkeskommuner.

Gjennomføringen har skjedd i et samarbeid mellom de kommunale/fylkeskommunale aktørene – samt Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg, Nasjonalt senter for aldring og helse og Norsk Kulturskoleråd.

10. Vedlegg og litteratur

Opplæringsprogram om miljøbehandling og integrert bruk av musikk og sang, Brønnøy kommune 2019/2021

Programbeskrivelse: Musikkbasert miljøbehandling – samlingsbasert kompetanseutviklingsprogram i miljøbehandling med integrert bruk av musikk, sang og bevegelse.

Dato for godkjenning

23.08.2019

Gjelder for perioden

2019/2021

Programansvarlig/Prosjektleder

Vegar Rangul/Ragnhild Skille

Faglig ansvarlig

Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg/Norsk kulturskoleråd

Innledning

Nyere studier viser at når ansatte får mulighet til å bruke sang og musikk som miljøbehandling i den daglige pleie- og omsorgen, har det effekt på velvære, bidrar til å dempe uro og utfordrende atferd og kan redusere bruk av beroligende medikamenter.

Målet med programmet er at musikk, sang og bevegelse skal inngå som en naturlig del av den daglige pleie og omsorgen. Tiltakene bidrar til nye måter å kommunisere mellom ansatte og brukere/pasienter og tas i bruk og journalføres på lik linje med andre typer behandling og medikamenter.

Målgrupper for programmet:

Målgruppen for programmet er ansatte som arbeider nært brukere/pasienter i ulike aldre og med forskjellige sykdommer og lidelser og ansatte som jobber med opplæring av elever i videregående skole og kulturskole.

Dette inkluderer bl.a.:

- Helsefagarbeidere, sykepleiere, ansatte innen psykisk helsearbeid, annet helsepersonell, aktivitører, kulturarbeidere.
- Lærere på helse- og oppvekst på videregående skole.
- Kulturskolelærere.
- Ledere og administratorer i kommuner/institusjoner.

Det kreves ingen forkunnskaper i sang og musikk. Vi anbefaler at det er minimum 2-3 personer fra samme arbeidsplass som gjennomfører programmet.

Samlinger

Programmet er samlingsbasert med 6 dagssamlinger

Innhold

Gjennomgang av elementene i Musikkbasert miljøbehandling (MMB):

- Bruk av musikk, sang, bevegelse og visuell kunst i arbeid med ulike målgrupper i et mangfoldsperspektiv.
- Musikk, kunst, sang og bevegelse, for enkeltpersoner og grupper.
- Musikk og sang for å regulere atferd, kommunikasjon, konsentrasjon og oppmerksomhet.
- Systematisk kartlegging av nåsituasjon, behov og musikkpreferanser; ¹ skissere tiltak.
- Dokumentere/journalføre/loggføre de musikkbaserte tiltak/aktivitetene ².
- Lydmiljøets betydning – tilrettelegge lydmiljø (bruk av media, støykilder).
- Systematisk bruk av rytme som støtte ved gange, trening, lek og andre aktiviteter.
- Implementere MMB og innarbeide elementene som en naturlig del av daglig aktivitet og behandling.

Læringsutbytter for programmet

Kunnskaper

Etter endt program skal deltakerne ha grunnleggende kunnskap om:

- Helseutfordringene i samfunnet – med særlig fokus på aldring og helse.
- Musikkbaserte metoder og hvordan musikk og bevegelse påvirker hjerne, kropp, sanser, balanse og følelser.
- Metoder for observasjon, kartlegging, tiltak og dokumentasjon for individualisert musikk.

Ferdigheter og generell kompetanse

Etter endt program skal deltakerne kunne:

- Anvende enkle musikkbaserte verktøy i miljøbehandling.
- Anvende metoder for observasjon og kartlegging ved individualisert tilpasset musikkbasert miljøbehandling.
- Reflektere over egen praksis og justere denne på bakgrunn av ny kunnskap og nye ferdigheter.
- Implementere og ta i bruk av musikkbaserte verktøy på arbeidsplassen.

Læringsaktiviteter og undervisningsmetoder

Det pedagogiske opplegget vil veksle mellom forelesninger, øvinger og arbeid i grupper. Teoridelen blir illustrert med kliniske eksempler og videoillustrasjoner. Arbeid med pensum, praktiske oppgaver og øvinger mellom samlingene – både individuelt på arbeidsplassen og tverrsektorielt. Gruppas deltakere vil bli utfordret på å dele erfaringer i fellesskap og dette er også et viktig utgangspunkt for en god læringsprosess i gruppa.

Verktøy/metoder

Deltakerne lærer individualisert musikk og omsorgsang for å bedre motorisk funksjon. Videoeksempler illustrerer metodene og hvordan de integreres i daglig arbeid og øvrige behandlingsmetoder. Kurshefte ABC/MMB danner grunnlaget for aktuelt pensum/litteratur for kurset.

1. Validerte kartleggingsverktøy, eksempelvis Musikkpreferanseskjema og Døgnvariasjonsskjema for å måle uro og andre symptomer.
2. Observere, måle og evaluere effekt, og endre/forbedre de musikkbaserte tiltakene i tråd med dokumentasjon.

Litteratur

Angelo, E. (2014). Profesjonsforståelser og kunstpedagogikk. Bergen: Fagbokforlaget.

Direktoratet for forvaltning og IKT. (2014). Mot alle odds – veier til samordning i norsk forvaltning. Oslo: Difi.

Helse- og omsorgsdepartementet. (2019). Meld. St. 19 (2018-2019) Folkehelsemeldinga – gode liv i eit trygt samfunn. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

Norsk kulturskoleråd. (2014). Ny tid – nye oppgaver, Skaarutvalgets rapport til Landsmøtet . Trondheim: Norsk kulturskoleråd.

Norsk kulturskoleråd. (2016). Rammeplan for kulturskolen, Mangfold og fordypning. Trondheim: Norsk kulturskoleråd.

Skille, R. (2020). Samskaping = balansekunst? Masteroppgave Kunnskapsledelse. Levanger: Nord universitet.

Fotomateriale: istockphoto.com

«Det er så givende og inspirerende å se at de som ikke har stort igjen av språkferdigheter synger tekst klart og tydelig. Kroppsspråket sier mer enn tusen ord at dette setter de stor pris på»

MUSIKKBASERT
MILJØBEHANDLING